

DICTIONNAIRE FRANCAIS-MAFA

Yves LE BLÉIS

© Yves Le Bléis 2026

<http://dayimafa.net/>

(évolutif en ligne - tous droits réservés - reproduction interdite)

version du 29-09-2026

G

GACHER

gədas–, gideshe, gudasa [1985 gədas–, gideshe, gudasa] (*abîmer*)

sosurd–, səsurdə, sosurda [1985 sosurd–, shoeshurde, sosurda], cf. **sosur–, səsüre, sosura** (*vider*) [1985 sosur–, shoeshure, sosura]

GAGNER SA VIE

ngác–, ngécé, ngwácá (*trouver*) [1985 ngáts–, ngécé, ngwátsá], compl. **géd** (“tête”)

GALBÉ

zudotota'a

» Elle a le postérieur bien galbé • **vəziy kátá á nízudotota'a**

GALE

gaya

GALET À MOUDRE

kərə vava (litt. “fils de table à écraser”), cf. **kórá**

GALOP

cəkəda [1985 tsəkəda] (*galop d'un cheval*)

» Et le chef vient à dos de cheval. Tagada tagada tagada. Comme ça • **á bíy a n ské aa dəbə plés. Tsəkəda cəkəda cəkəda kátá** [1985 á bíy a n shíké aa dəbə pílësh. Tsəkəda tsəkəda tsəkəda kátá]

tótúrwá tótúrwá

» Le cheval vient en galopant • **tótúrwá tótúrwá tótúrwá plís á hakádá** [1985 tótúrwá tótúrwá tótúrwá pílësh á hakádá]

GANGUE D'ASSEMBLAGE (EN SOUDURE)

ziy wúzem [1985 ziy wúzhem] (litt. “excrément de hibou”), cf. **zay**

GARDE D'ENFANT

dédé (*garde d'enfant*)

GARDE (PRENDRE -)

házlá (*th. fond. employé comme interjection*), cf. **házl–, hézlé, hwázlá** (*attendre*)

» Prends garde, j'y vais ! • **házla a i dú da**

gəs-, gise, gusa (*empoigner*) [1985 **gəs-**, **gishe**, **gusa**], *compl. va* ("corps")

» prenez bien garde • **wa gəsa və kínó mbólá mbólá** [1985 **wa gəsa və kínó mbólá-mbólá**]

GARDENIA TERNIFOLIA

cəkərak [1985 **tsəkərak**]

GARDER

cocukw-, cœcukwe, cocukwa [1985 **tsotsukw-**, **cœcukwe**, **tsotsukwa**]

» Je garde ma semence de mil • **í cœcukú cərə daw ga** [1985 **í cœcukú tsərə daw ga**]

gəs-, gise, gusa [1985 **gəs-**, **gishe**, **gusa**] (*empoigner*)

» gardez le feu allumé • **wa gəsa vogu kínó nívaca'a** [1985 **wa gəsa vogu kínó nívatsa'a**]

mand-, mende, monda [1985 **manəd-**, **menəde**, **monəda**], *cf. man-, mene, mona* (*passer une nuit*)

» Que Dieu te garde deux jours de plus (prière) • **awáy zígílé á mandəkó cew** [1985 **awáy zhígílé á manədəkó cew**]

se garder de

bír-, bíré, búré (*veiller sur*), *compl. va* ("corps")

GARGOUILLIS

yíhh [1985 **yíhhh**], *cf. yíh* (*bouillonnant*)

GARNI

dálála'a, dáláldálála'a, déléle'e, déléldéléle'e [1985 **dálála'a, dálál-dálála'a, déléle'e, déléldéléle'e**] (*débordant*)

» la calebasse est garnie de bière de mil • **zúm délélé tə kwokwáy**

ďəma'a, ďəmdəma'a [1985 **ďəma'a, ďəm-ďəmma'a**] (*gros*)

» la case est garnie de gerbes • **mándíy tə gíy ďəmdəma'a** [1985 **mándíy tə gíy ďəm-ďəmma'a**]

GARS

gwala (*jeune homme*)

» Qu'est-ce qui t'a fait ceci aux dents, mon gars ? • **ńgáw zléne ngayi wunó me a gwalə ga ?** [1985 **ń gáw zléne ngayi wunó me a gwalə ga ?**]

másláy (*ami intime*)

GASPILLER

gədas-, gideshe, gudasa [1985 **gədas-**, **gideshe**, **gudasa**] (*abîmer*)

kwanjad-, kwenjedə, kwanjada [1985 **kwandzad-**, **kwenjedə**, **kwandzada**] (*éparpiller*)

zá, záy, záv (*se perdre*)

» Je gaspille mon argent en boisson • **súliy gá á zíy á zóm**

zazar-, zezere, zozora [1985 **zazar-**, **zhezhere**, **zozora**]

GATER

entourer de soins

mbembel-, mbembele, mboembœle

gâcher

gədas-, gideshe, gudasa [1985 **gədas-**, **gideshe**, **gudasa**] (*abîmer*)

sosurd-, sœsurde, sosurda [1985 **sosurd-**, **shoeshurde**, **sosurda**], *cf. sosur-, sœsure, sosura* (*vider*) [1985 **sosur-**, **shoeshure**, **sosura**]

GAUCHE (À -)

gúlá (*gaucher*)

» La maison est à gauche • **gíy tǝ gúlá**

ríy gúlá (litt. “main gauche”), cf. **ráy, ríy, riy** (main)

» Le chemin de gauche • **cívid ríy gúlá**

GAUCHER

gúlá

» Tu es gaucher • **kǝ gúlá**

GAULER

slǝv-, slívě, slúvá

» Je gaule le caïlcédrat • **í slívǝ cǝndád** [1985 í slívǝ tsǝndád]

GAVER

ngáh-, ngéhé, ngwóhwá

vǝr-, víré, vúra

“gaver” (en avoir assez)

ngǝzl-, ngízlé, ngúzlá (casser), compl. **á géd** (“à tête”)

» Cuisiner me “gave” • **skwiy ńndíy á ngǝzlayé á géd** [1985 sukwiy ńndíy á ngǝzlayé á géd]

GAZELLE À FRONT ROUX

ménéď (*Gazella rufifrons*)

GÉANT

guzle'e, guzlguzle'e [1985 guzle'e, guzl-guzzle'e]

» Le jeune homme est géant • **gwalǝ guzle'e**

kwatakwata'a [1985 kwata-kwata'a]

slagama (le plus grand)

» C'est un arbre géant • **wúf slagama / slagamá á wáf**

GECKO

hededek

GEIGNANT

njéǝ njéǝ, cf. **njáǝnjáǝ'a, njéǝnjéǝ'e** (détrempé) [1985 ndzáǝ-ndzáǝǝ'a, njéǝ-njéǝǝ'e]

GÉMIR

ďis-, ďisé, ďúsé [1985 ďish-, ďishé, ďúshé]

GÉMISSEMENT

ńkuday (pleurs)

GENCIVE

vǝziy zléné (litt. “racine de dent”), cf. **vǝzay** (postérieur)

GENDARME

slúwje (soldat)

GÉNÉRATION

slálá (classe d'âge)

GÉNÉREUX (ETRE -)

vər-, vire, vura

GÉNÉROSITÉ

ívire

GENETTE TIGRINE

zoe [1985 zhœ] (*Genetta tigrina*)

GENGIVITE

manjágám [1985 mandzágám] (*inflammation de la gencive*)

“GÉNIE” (ÊTRE IMAGINAIRE, EN GÉNÉRAL MALÉFIQUE)

fakalaw (*être imaginaire*)

GÉNISSE

dəm zle (litt. “fille de vache”), cf. dām (fille)

GENOU

gəsa

► Puis on le mettra en équilibre sur les genoux de sa femme • á nda dá daraná á gəsá á ngwáz na [1985 á nda dá daraná á gəsá á ngwázə na]

diy gúrbéz [1985 diy gúrbézh] (litt. “œil de ?”), cf. dáy, díy, diy (œil)

diy sák (litt. “œil du pied”) (œil)

se mettre à genoux

lúkúdíḃ-, lúkúdíḃé, lúkúdíḃé

fléchir les genoux sous un poids

cóng cóng, cing cing [1985 tsóng tsóng, cing cing] (*tituber*)

► L'enfant vient en fléchissant sous le poids de la cruche • kóró cóng cóng cóng cóng á ske aá duwzlək aa géd [1985 kóró tsóng tsóng tsóng tsóng á shike aá duwzlək aa géd]

húlím húlím húlím

► L'enfant accourt en fléchissant les genoux • kóró húlím húlím húlím á hakáḏá

GENS

ndomaja [1985 ndomadza]

► Beaucoup de gens s'étaient rassemblés • ndomajahíy kumbó tá ḃicḏó vá ápá [1985 ndomadzahíy kumbó tá ḃicḏó vá ápá]

les gens

ndíy (“les ...”)

► ceux qui offrent le sacrifice • ndíy mpíló vóráy [1985 ndíy m píló vóráy]

GENTIL

ghenke'e, ghenikghenike'e [1985 ghenike'e, ghenik-ghenikke'e] (*doux*)

► Il dit des paroles gentilles • mə nó ghenke'e [1985 mə nó ghenike'e]

GENTILLESSE

gúmáy (*bienveillance*)

► et ils ont veillé sur nous avec une gentillesse sincère • á ta warangə díy aa gúmíy walíy kaba

GERBE

gerbe d'herbe verte

mándáy (*fourrage vert*)

» Ils vont manger de l'herbe au pâturage • **tá dá ndíy mándíy aa vara**

gerbe de pailles, d'épis de mil retenus par l'extrémité supérieure de leur tige coupée courte

daráy

GERÇURE

zokwana

GERMER

fəc–, fice, fuca [1985 fəts–, fice, futsa]

» Tu as semé du mil et il ne germe pas • **ká zləkə giy daw a n ficə báy**

húbər–, húbíré, húbúrá

mból–, mbílé, mbúlá (*sauver*)

GÉSIER D'OISEAU

kwétéz [1985 kwétézh] (*gésier d'oiseau*)

GIBIER

zlúwéd, zlúwuđ dák (*litt. “viande de brousse”*), cf. **zlúwéd** (*viande*)

GICLER

bənjəđ [1985 bəndzəđ]

» La bouse de vache gicle sur la voiture • **ziy zlí bənjəđ gə na aa mbútá** [1985 ziy zlí bəndzəđ gə na aa mbútá]

njərd–, njírdé, njúrdá [1985 ndzərd–, njírdé, ndzúrdá]

» L'eau gicle sur moi • **yim á njərdəkáye aa va** [1985 yim á ndzərdəkáye aa va]

wásl wásl wásl wásl wásl, cf. **wásl–, wéslé, wáslá** (*parachever*)

» La pluie gicle dehors • **yim wásl wásl wásl wásl wásl á gíy tə wuda**

GIFLER

hékém, hákám (*retourner*)

» Je donne une gifle à l'enfant (“je lui en retourne une”) • **í hékémánó ríy á kórá**

túghw–, túghwé, túghwá (*percer*)

» Je te gifle • **í túghwáké ráy**

gifler du plat de la main

ndáy

sláy

táy

GIGOT

fáy, fíy (*jarret*)

GIRAFE

kəṛə cəndád [1985 kəṛə tsəndád] (*litt. “fils de caillécédraat”*), cf. **kórá** (*fils*)

GISANT

zərbálá'

» Il git par terre • **á kalá áhəđ zərbálá'a'a**

GLABRE

índurkwed' (*impubère*)

GLACÉ

hérdéwdéwe'e, hárdáwdáwa'a [1985 héridéw-déwwe'e, hárédáw-dáwwa'a] (*frais*)

- » Tu me sers de l'eau glacée. Comment je fais (pour la boire) ? • **ká bálkayí yim níhérdéwdéwe'e. A i ganə ke ?** [1985 ká báłəkayí yim níhéridéw-déwwe'e. A i ganə ke ?]

GLAND DU PÉNIS

gid' ngwán (*litt. "tête de pénis", cf. géd'* (*tête*))

GLISSANT

sadadəkďəka'a, sededfíkďike'e [1985 sadadək-ďəkka'a, shedefík-ďíkke'e]

sóládáďa'a, sílédéďe'e [1985 sóládáďa'a, shílédéďe'e] (*étendu*)

- » Le serpent s'enfuit en glissant • **səśúkw sóládáďáďáď á háy** [1985 shoeshúkw sóládáďáďáď á háy]

zúkúlba'a (*glissant verticalement*)

GLISSER

sərdəfək-, sirdedfike, surdofukwa [1985 sərdəfək-, shirdedfike, surdofukwa]

sərdək-, sirdike, surdukwa [1985 sərdək-, shirdike, surdukwa]

pərzalah-, pirzlelehe, purzlohwa, compl. va (*"corps"*)

glisser par une fente

yáďaď, yáďáďáďáďaď

GLOBULEUX

kúďátáta'a, kúďététe'e (*exorbité*)

njúrñjüre'e, njúrñjúra'a [1985 njúr-njúrre'e, ndzúr-ndzúrre'a] (*brillant*)

GLORIFIER

zlóbá, zlóbáy, zlóbáw (*louer*)

GLOTTE

ńfekfėke [1985 ńfek-fėke]

GLOUGLOU

yíhh [1985 yíhhh], *cf. yíh* (*bouillonnant*)

GLU

tókw

GLUANT

cáďcáďa'a, céďcéďe'e [1985 tsáb-tsábba'a, céď-céďbe'e]

- » Le miel gluant me colle aux doigts • **vongúm cáďcáďa' aa riy ga** [1985 vongúm tsáb-tsábba' aa riy ga]

ngírėďngírėďe'e, ngáráďngáráďa'a [1985 ngírėď-ngírėďbe'e, ngáráď-ngáráďba'a]

- » La bouillie est gluante • **merėwúď ngírėďngírėďe'e** [1985 merėwúď ngírėď-ngírėďbe'e]

zlábzláďa'a, zlėďzlėďe'e [1985 zláb-zlábba'a, zlėď-zlėďbe'e]

zlərėákėákka'a [1985 zlərėák-ėákka'a]

- » Il y a de la sauce gluante par terre • **lák zlərėákėákka tə hákda** [1985 lák zlərėák-ėákka tə hákda]

bonne consistance pour une sauce

zlírěbe'e, zlírěbzlírěbe'e [1985 zlírěbe'e, zlírěb-zlírěbbe'e]

» La sauce est bien gluante • **lák zlírěbe'e**

GLUME DU MIL

sleper (écaille)

topokw

GNIDIA KRAUSSIANA

cápáw [1985 tsápáw]

GODON

gwadaray

SE GOINFRE

hambaz-, hembeze, hwambaza [1985 hambaz-, hembezhe, hwambaza] (bouffer)

» Il se goinfre de boule de mil • **á hembezó mávár** [1985 á hembezhó mávár]

GOMBO

zlílěw

gombo en poudre

mited

GONFLÉ

ḃorḃorora'a [1985 ḃor-ḃorora'a] (épais)

» ses lèvres sont gonflées • **tapiy ḃaf mə nə n házlá ḃorḃorora'a** [1985 tapiy ḃaf mə nə n házlá ḃor-ḃorora'a]

cúmbóslósla'a, cúmbóslésle'e [1985 tsúmbóslósla'a, cúmbóslésle'e]

húmbáslásla'a, húmbéslésle'e (joufflu)

zómbólúhwa'a, zómbólúhlúhwa'a [1985 zómbólúhwa'a, zómbólúhw-lúhhwa'a]

pour des yeux, une vulve, un sexe de femme

kwacakwaca'a, kwecekwece'e [1985 kwatsa-kwatsa'a, kwece-kwece'e] (ressorti)

pour un ventre

ḃercacacaca'a [1985 ḃertsatsatsatsa'a] (ballonné)

» Les haricots me font gonfler le ventre • **marós ḃercacacaca' á njáyí tə hwád** [1985 marós ḃertsatsatsatsa' á ndzáyí tə hwád]

pour un cadavre

dikime'e, dikimdikime'e [1985 dikime'e, dikim-dikimme'e] (enflé)

» Le cadavre est gonflé • **ńjóhkwéndó dikime'e** [1985 ńjóhúkwéndó dikime'e]

GONFLEMENT DES SEINS

súwáh

GONFLER

sógór-, sígírě, sùgùrá [1985 sógór-, shígírě, sùgùrá]

GONOCOCCIE

doelóégwere

GORGE

dáyá (cou)

íngurlam

GORGÉE

à grandes/petites gorgées

huḅac, huḅec [1985 huḅats, huḅec], cf. **huḅac–, huḅece, huḅaca** (boire par gorgées) [1985 huḅats–, huḅece, huḅatsa]

» Bois ta chose à grandes gorgées • **huḅac huḅac á skwiy ngaya** [1985 huḅats huḅats á sukwiý ngaya]

» Tu le sers à ton malade seulement pour qu'il le boive à petites gorgées • **kó báłkaná á ndu mótókun ngayí méne a n síya huḅechuḅece kátá** [1985 kó báłəkaná á ndu mótókun ngayí méne a n síya huḅec–huḅecce kátá]

GOUGE

íhárdá

GOULÛMENT

kakat kakat

» L'enfant boit toute l'eau goulûment • **kéré kakat kakat sa yam**

mbédác

 [1985 mbédáts]

» Il mange la boule de mil goulûment • **á ndíy mávér mbédácmbédáca'a** [1985 á ndíy mávér mbédáts–mbédáttsa'a]

səksəka'a, siksike'e

 [1985 sək–səkka'a, shik–shikke'e] (hâtivement)

» il mange les haricots secs goulûment • **á pədíy marəs səksəka'a** [1985 á pədíy marəs sək–səkka'a]

GOURDIN

ndóláy

sóláy

GOURMAND, GOURMANDISE

gwólóhwád

GOÛT

ńjine

 (saveur)

» Son goût vaut celui-la • **ńjinə ná gáré nasa**

au goût de -

dé, de

 (assez)

» jusqu'à ce que ce soit cuit à ton goût • **dé skwíy aa ká tíya ba** [1985 dé súkwíy aa ká tíya ba]

être bon au goût

jen, jin

 (avoir bon goût)

» Cette oseille lui donne un bon goût, que veux-tu jeter dedans en plus ? • **a n jinkáda aa misiýi sé mónokw, ká za wáyí ńkaldaná á díy mé ?** [1985 a n jinkáda aa mishiýi sé mónokw, ká za wáyí ńkalədaná á díy mé ?]

» ce n'est pas seulement bon, c'est ce qu'il y a de meilleur • **á jinó ginó kaḅíy ba, á jinó tə díy ńjinó ba**

GOÛTER

tár–, téré, tórá

goûter sur le bout des doigts

slurḅ–, slurḅe, slurḅa

 (lisser)

» Je prends de la sauce sur le bout des doigts • **í slurḅó lák**

prendre une petite quantité

dedin–, dedine, doədune

GOUTTE À GOUTTE

víc víc víc, cf. **víc–, vícé, vícé** (pleuvoir)

» La pluie les mouille goutte à goutte • **yim á víctá áhəḏ' víc víc** [1985 yim á vícətá á həḏ' víc víc]

GOUTTIÈRE

mánjáḏ' [1985 mándzáḏ'] (tronc évidé)

GOYAVE, GOYAVIER

gwayaf (ajout FH)

GRACIEUX

délvəsvése'e [1985 délívəsh–vəsshe'e]

GRAIN

grain d'argile sur des poteries sacrées

daw (mil)

» “Mil”, c'est ainsi qu'on appelle l'argile qu'on lui met patiemment sur la tête • **“daw” aa ndiy sá, ndá gadá á rəḃəsl mán ndá paná á gíḏ' teeteete sa** [1985 “daw” aa ndiy sá, ndá gadá á rəḃəsl mán ndá paná á gíḏ' tee-tee-te sa]

grain de mil noirci par une maladie

gwadáfá

sans grain

hwázlazlay

GRAINE

graine d'oseille

mə́túwáz

graine de haricot avant mûrissement

hírzleway

graine d'arachide laiteuse

wádádáy

jeu de graines

juwa [1985 dzuwa]

GRAISSE ANIMALE

mbóza

GRAISSEUX

dandərsləka'a, dandərsləksləka'a [1985 dandərsləka'a, dandərslək–sləkka'a]

GRAND

avátá, avátáy (beaucoup)

» Et tu creuses un grand trou • **á ka ra vevíḏ' avátá**

biya'a, biybiya'a, baya'a, baybaya'a [1985 biya'a, biy–biyya'a, baya'a, bay–bayya'a]

» S'il s'agit d'une très grande (marmite), on lui moule un fond imposant • **mán mbaybaya mába, ndá ca bəḏawa méne** [1985 mán mbay–bayya mába, ndá tsa bəḏawa méne]

» Les enfants sont grands • **wúdahíy biybiya'a** [1985 wúdahíy biy–biyya'a]

guzle'e, guzlguzle'e [1985 guzle'e, guzl–guzzle'e] (géant)

» Le jeune homme est tellement grand qu'il atteint le ciel • **gwalə guzl á zígílé áwúsa** [1985 gwalə guzl á zhígílé áwúsa]

tála'a, táltála'a [1985 tála'a, táł-tállá'a]

» Va chercher la grande • **dá waská ntála'a** [1985 dá wasəká ntála'a]

le plus grand

slagama (*le plus grand*)

» C'est l'arbre le plus grand • **wúf slagama / slagamá á wáf**

zəviy (*culminant*)

» Le plus grand arbre • **zəviy wáf**

ṁmbólá'á, ṁmbólmbólá'á [1985 ṁmbólá'á, ṁmból-mbólá'á] (*NVP*), cf. **mból-, mbílé, mbúlá** (*sauver*)

plus grand

ṁba, ṁbay, ṁbiy

» Les chefs sont plus grands que les gens ordinaires • **ṁba biyhiy aa ndohiy aambalay**

ṁbiya'a (*litt. "le grand"*), cf. **biya'a, biybiya'a, baya'a, baybaya'a** [1985 biya'a, biy-biyya'a, baya'a, bay-bayya'a]

» Elle est plus grande que celle avec anse • **ṁbiya nónga' aagidé nasa aa ríy aa va**

GRAND CALAO D'ABYSSINIE

túgwám (*Bucorvus abyssinicus*)

GRAND-DUC AFRICAINE

wúzem [1985 wúzhem] (*Bubo africanus*)

GRAND-MÈRE

jéjé

grand-mère paternelle

mámá bábá (*ajout FH*) (*litt. "mère de père"*), cf. **mámá** (*mère*)

GRAND-PÈRE

bábə bábá (*litt. "père du père"*), cf. **bábá** (*père*)

GRANDIR

ḡúhw-, ḡúhwé, ḡúhwá (*grossir*)

» Le mil grandit dans ce champ • **daw á ḡúhú tə giy daw wuna**

húbál-, húbélé, húbálá

» Le jeune homme a grandi maintenant • **gwalə n húbálá má**

» Ils grandissent • **tá húbélé**

pour un ressentiment

ṁgíy ává á ṁcew á ṁcew (*litt. "faire en plus dans le deuxième dans le deuxième"*), cf. **cew, cecew**

» Mon inquiétude grandit • **ṁhiré gid' gá á gíy ává á ṁcew á ṁcew**

pour une population

yidé vá áhad' [1985 yidé vá á had'], cf. **yá, yé, yáw** (*enfanter*)

GRANIT

kwendiz kwa [1985 kwendizh kwa]

GRANULEUX

dúrñjúfa'a, dúrñjúfnjúfa'a [1985 dúrñdzúfa'a, dúrñdzúf-ndzúffa'a] (*rugueux*)

GRAPPILLER

cákásl-, cékéslé, cókwáslá [1985 tsákásl-, cékéslé, tsókwáslá] (*prendre*)

GRAS

jónóma'a, jónómjónóma'a [1985 dzónóma'a, dzónóm-dzónómma'a] (*huileux*)

» Mes mains sont pleines d'huile • **riy gó jónómjónóma'a** [1985 riy gó dzónóm-dzónómma'a]

lósóma'a, lósómlósóma'a, lísíme'e, lísímlísíme'e [1985 lósóma'a, lósóm-lósómma'a, lísíme'e, lísím-lísímme'e]

» L'endroit où on a égorgé la chèvre est gras • **sém mán nda zláhkádíy bókwa aapó lósóma'a** [1985 sém mán nda zláhkádíy bókwa aapó lósóma'a]

gras en surface

cálcála'a, célece'e [1985 tsál-tsalla'a, céle-celle'e]

» Il y a de grosses gouttes d'huile à la surface de la bière de mil • **mbár cálcála' aa diy zóm** [1985 mbár tsál-tsalla' aa diy zóm]

kázlkázla'a [1985 kázl-kázzla'a] (*brillant*)

» après tu dirais qu'elle est comme une boule de mil grasse en surface • **azón ká gadó "náró dáf dé" aa ké kázlkázlkázlkázla kátá** [1985 azon ká gadó "náró dáf dé" aa ké kázl-kázl-kázl-kázzla kátá]

ngalúwngalúwa'a [1985 ngalúw-ngalúwwa'a]

» Cette couche de graisse au-dessus est très mauvaise... Tu la prélèves entièrement • **gíde íngalúwngalúwa sá ámbəbay... Á ka dízhá áwúsá** [1985 gíde íngalúw-ngalúwwa sá ámbəbay... Á ka dízhá áwúsá]

ngázlngázla'a, ngézlngézzle'e [1985 ngázl-ngázzla'a, ngézl-ngézzle'e] (*luisant*)

ngərjaja'a (*ajout FH*) [1985 ngərdzadza'a]

» Il y a un bouillon gras dans la marmite • **mokwayim ngərjaja tə shídef** [1985 mokwayim ngərdzadza tə shídef]

odeur de gras cuit

baslka'a, basləkbasləka'a, basltəktəka'a [1985 basləka'a, baslək-basləkka'a, basltək-təkkə'a]

GRASSOUILLET

gúlfa'a, gúləfgúləfa'a, gúlfe'e, gúlíf-gúlífə'e [1985 gúlfa'a, gúləf-gúləffa'a, gúlfe'e, gúlíf-gúlífə'e] (*odou*)

GRATTER

baw-, bewé, bawa (*racler*)

» Il gratte toute la chair de son corps. Il n'est resté que la colonne vertébrale • **a m bawdámá zluwúf aa və nó kilek, n jékádíy joengur dəba** [1985 a m bawudámá zluwúf aa və nó kilek, n jékékádíy joengur dəba]

njərt-, njirte, njurta [1985 ndzərt-, njirte, ndzurta]

» Elle gratte les nervures des feuilles de sauce. • **á njirtó váh**

njih-, njihe, njuhwe (*racler*)

» Il râcle la peau • **á njihó búkwáy**

pəďá, pəďáy, pəďáw (*démanger*)

» Ça te fait mal et ça te gratte à l'intérieur comme ça seulement • **á jaka a m pəďká təpó kátó gine** [1985 á dzaka a m pəďəká təpó kátó gine]

pəz-, pízé, púzá [1985 pəz-, pízé, púzá]

» Une fois qu'il est monté, on le gratte avec soin • **írémə nó mába, pəzpəza'a** [1985 írémə nó mába, pəz-pəza'a]

sah-, sehe, sohwa [1985 sah-, shehe, sohwa]

» Je gratte la calebasse avec les doigts (pour la nettoyer) • **í sehó kwokwáy** [1985 í shehó kwokwáy]

SE GRATTER

fər-, fire, fura, compl. **va** ("corps")páz-, pízé, púzá [1985 páz-, pízhé, púzá], compl. **va** ("corps")

GRATUITEMENT

aambalay (ordinaire)

GRAVIER

kwézezek [1985 kwézhèzek]

GRÉ

contre mon gré

húrtétété, cf. **húrtét-**, **húrtété**, **húrtété** (s'imposer)» La femme s'est cachée chez moi contre mon gré • **ngwáz húrtétété ngəhdə və ná á giy ga**

GRELE

vanjal [1985 vandzal]

GRENIER

wáv» Va prendre du mil dans le grenier • **dá hólká daw á wáv**

case grenier de de l'homme

húzéé [1985 húzhéé]

GRENOUILLE

zurday

sp.

zeneged [1985 zheneged]

GRÉSILLEMENT (BRUIT DE -)

hilesleslesle'e» Il arrache l'épine de son pied et la jette dans le feu. Elle grésille • **a n sá caká vatók tə sák na a n kaldaná á díy á vogwa. A n gáv hilesleslesle'e** [1985 a n sá tsaká vatók tə sákə na a n kalədaná á díy á vogwa. A n gáv hilesleslesle'e]**wúrlásláslásl**» Ca se met à grésiller • **á gíy wúrláslásláslásla só méne****yáslásl, yáslásláslásl**» Le père de famille grille un poulet qui grésille • **bábó yáslásláslásl á pínó wacak** [1985 bábo yáslásláslásl á pínə watsak]

GREWIA SP.

sœkwer [1985 shoekwer]

cissoides

sœkur dák [1985 shoekur dák] (litt. "Grewia sp. de campagne")

GRI-GRI

gri-gri contenant un médicament protecteur

dolohw

gri-gri métallique

ńvangavang

gri-gri porté au cou

hwerehwere [1985 hwere–hwere]

GRIBOULLER

wuzeh–, wuzehe, wuzehe [1985 wuzheh–, wuzhehe, wuzhehe] (*griffonner*)

GRIFFER

casl–, cesle, cosla [1985 tsasl–, cesle, tsosla]

» Il griffe la cruche • **á cesló duwzlak**

kuzat–, kuzete, kuzata [1985 kuzat–, kuzhete, kuzata]

mburcokw–, mburcoekwe, mburcokwa [1985 mburtsokw–, mburcoekwe, mburtsokwa]

» La panthère griffe • **zoengwayá á mburcoekú ndó** [1985 zhoengwayá á mburcoekú ndó]

GRIFFONNER

wuzeh–, wuzehe, wuzehe [1985 wuzheh–, wuzhehe, wuzhehe]

GRIGNOTER

hénj–, hénjé, hwénjé (*grignoter un épi*)

hírzh–, hírzé, húrzhé [1985 hírz–, hírzé, húrzhé]

mouvement de grignoter

kətak kətak

» Et puis tu le grignotes • **ayí kətak kətak ká ndíya mónokwa**

GRILL

láng

GRILLÉ

odeur d'arachide grillée

hóla'a, hólhóla'a [1985 hóla'a, hól–hólla'a]

pour une viande

bayaya'a, bayaybayaya'a (*ajout FH*) [1985 bayaya'a, bayay–bayayya'a]

GRILLER

pín–, píné, páné

» Le feu le grille • **vogwá á píné'e**

sosul–, səsule, sosula [1985 sosul–, shoeshule, sosula]

súl–, súlé, súlá [1985 súl–, shúlé, súlá]

» Tes arachides elles-mêmes, tu les as grillées auparavant • **vanda ngayí bæ ka súla' amáca'a** [1985 vanda ngayí bæ ka súla' amátsa'a]

GRILLON

wuḏa

sp.

kwotokúrdós

wuḏa ségéd [1985 wuḏa shégéd] (*litt. “grillon rasé tête”*), cf. **wuḏa**

GRIMACER

ḡsł-, ḡsłé, ḡsłá (*fermenter*), compl. **dáy** ("œil")
ḡút-, ḡuté, ḡútá (*sécher au soleil*), compl. **dáy** ("œil")

GRIMPER

táv-, tívé, túvá (*escalader*)

» Je grimpe dans l'arbre • **í tívé á wáf**

GRINCER

pour une porte qui s'ouvre

kúrác-, kúrécé, kúrácá [1985 kúráts-, kúrécé, kúrátsá] (*déchirer*)

GRIS

barəfta'a (*gris bleuté*)

kufkufa'a [1985 kuf-kuffa'a] (*grisâtre*)

ńgwəgwéjéwéd (*gris-cendre*)

ńzázkad [1985 ńzázəkad]

GRONDANT (POUR LE TONNERRE)

kúrácáác [1985 kúrátsátsáts] (*fracassant*)

» La foudre gronde dans le ciel • **yim á cíy kúrácáácá tā zígílé** [1985 yim á tsíy kúrátsátsátsa tā zhígílé]

kuraslaslaslasl

» La foudre tombe en grondant • **yim kuraslaslaslasl á cáy** [1985 yim kuraslaslaslasl á tsáy]

GRONDER

pour un animal

bobúr-, boebúré, bobúrá

réprimander

gure-, gurce, gurca [1985 gurts-, gurce, gurtsa] (*trembler*)

gwogúv-, gwəgúwé, gwogúwá

ngangal-, ngengele, ngwongwala (*enduire*)

vízl-, vízlé, vúzlé (*enfumer*)

GROS

bohwa'a, bohwbəhwa'a [1985 bohwa'a, bohwbəhwa'a]

» Le poisson est gros • **kílíf bohwa'a**

ḡúlśa'a, ḡúlśḡúlśa'a [1985 ḡúlśa'a, ḡúlśḡúlśa'a]

» Le morceau de fer est gros • **zəyḡḡ ḡúlśa'a**

cəḡaka'a, cəḡakcəḡaka'a [1985 tsəḡaka'a, tsəḡak-tsəḡakka'a]

» Les chèvres sont grosses • **ḡókwíy cəḡakcəḡaka'a** [1985 ḡókwíy tsəḡak-tsəḡakka'a]

corcorora'a, cərcərcəre'e [1985 tsor-tsorora'a, cərc-cərcəre'e] (*corpulent*)

» Le poulet est gros • **wacók cərcərcəre'e** [1985 watsók cərc-cərcəre'e]

geḡgeḡeḡe'e [1985 geḡ-geḡeḡe'e] (*obèse*)

pour des lèvres

vosvososa'a [1985 vos-vososa'a]

pour des paupières

dúḡúkwḡdúḡúkwā'a [1985 dúḡúkw-dúḡúkwā'a]

pour des testicules

bózóngwálngwála'a [1985 bózóngwál-ngwálla'a]

pour le ventre d'un malade

dúwǎŋge'e, dúwǎŋǎŋge'e [1985 dúwǎŋge'e, dúwǎŋ-dǎŋge'e] (*enflé*)

kal–, kele, kwala (*tomber*)

» L'enfant grossit • **kórá á kele**

ndaɓ–, ndeɓe, ndoɓa, *compl. va* (“corps”)

GROTTE

bodom

GROUILLANT

hónjǎɓǎsla'a, hónjǎɓǎslǎɓsla'a [₁₉₈₅ hǎndzǎɓǎsla'a, hǎndzǎɓǎsl–ɓǎssla'a]

» Le marigot est grouillant de poissons • **wayím hónjǎɓǎslǎɓsla tǎriy kíléf** [₁₉₈₅ wayím hǎndzǎɓǎsl–ɓǎssla tǎriy kíléf]

hwedéhwede'e, hwaɗáhwada'a [₁₉₈₅ hwedé–hwede'e, hwaɗá–hwaɗa'a] (*nombreux*)

kuskusa'a [₁₉₈₅ kus–kussa'a]

» Les poissons grouillent dans le marigot • **kílíf kuskusa tǎ wayam** [₁₉₈₅ kílíf kus–kussa tǎ wayam]

GROUPE (LE - DE)

ndá, cf. **ndá, nda, ndó, ndáy** (*nous tous*)

» Le père et son groupe arrivent • **ndá báɓɓ tá ské** [₁₉₈₅ ndá báɓɓ tá shíké]

GROUPÉS

jokwa'a, jokwjokwa'a, jœkwe'e, jœkwjœkwe'e [₁₉₈₅ dzokwa'a, dzokw–dzokwa'a, jœkwe'e, jœkw–jœkkwe'e]

» Restez groupés • **wa njáw jokwjokwa'a** [₁₉₈₅ wa ndzáw dzokw–dzokwa'a]

GUEPE

sp.

ńzúrjavay [₁₉₈₅ ńzúrdzavay]

guêpe maçonne

mangavar

guêpe maçonne sp.

více

GUÉRIR

mból–, mbílé, mbúlá (*sauver*)

» Ils peuvent guérir • **tá sláhá á ta mbílé**

GUÉRISON

ńmbílé

» et ainsi il a trouvé sa guérison • **ayí káta a n ngwácó ńmbíle na** [₁₉₈₅ ayí káta a n ngwátsó ńmbíle na]

GUERRE

vár

terrain de guerre

wayim vár (“la rivière de guerre”), cf. **wayam** (*marigot*)

GUET-APENS

ɓalay (*piège*)

GUETTER

dép–, dépé, dǎpé

» Je guette l'écureuil • **í dǎpé vaya**

ndazl-, ndezle, ndozla (*regarder*)

- » La chose de tout-à-l'heure a sûrement guetté leur maison avant de rentrer chez elle • **sén ndá ndazla giy ta a n**
dáy ná á ngwíy aa skwiy mámaca'a [¹⁹⁸⁵ **sén ndá ndazla giy ta a n** **dáy ná á ngwíy aa sukwiyy mámaca'a**]

zárd-, zírdé, zúrdá [¹⁹⁸⁵ **zárd-, zhírdé, zúrdá**]

- » Je guette une lueur du fond de mon abri • **í zírdé nhílé sém tə huɗ bodom** [¹⁹⁸⁵ **í zhírdé nhílé sém tə huɗ bodom**]

ngól-, ngílé, ngúlá (*couper*), compl. **dáy** (“œil”)

- » Il guette la voiture • **á ngílé díy á mbútá**

GUIDER

l-, lé, ló (*mener*)

fəd-, fide, fuda (*accompagner*), compl. **ma** (“bouche”)

- » et ils nous ont guidés et nous ont conduits chez quelqu'un • **á ta fədkangó má á ta dəngá á ngwiyy ndu ngide** [¹⁹⁸⁵
á ta fədəkangó má á ta dəngá á ngwiyy ndu ngide]

GUISE (EN - DE)

aa (*sur*)

- » Je le disais en guise de plaisanterie • **í gwaɗa aa caval** [¹⁹⁸⁵ **í gwaɗa aa tsaval**]